

Foto: Jorrit Vlot

Tussenrapportage wolf

Deze rapportage geeft inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 november 2021 – 16 februari 2022.

Samenvatting

Er is veel nieuws te melden over de wolf in Nederland. Er is een behoorlijke toename geweest in het aantal waarnemingen en meldingen. Bij het Wolvenmeldpunt zijn in de periode 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022 maar liefst 1.567 meldingen van (vermoedelijke) sporen, wildcamerabeelden en waarnemingen van wolven binnengekomen. BIJ12 ontving 152 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren. In totaal bleek het bij 551 gevallen om een wolf te gaan.

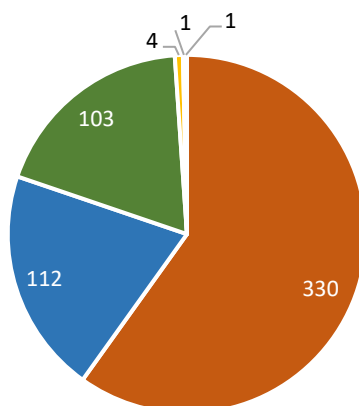
Op basis van alle meldingen en zichtwaarnemingen kan gesteld worden dat er voor het eerst in de regio Zuidwest-Drenthe en Zuidoost-Fryslân een wolvenpaar is gevormd. De wolven trekken gezamenlijk op en eten samen. Ook blijkt uit verschillende waarnemingen dat de gevestigde roedel op de Noord-Veluwe volop in beweging is binnen het hele territorium en ook meermaals op de Midden-Veluwe wordt gezien. Ze leggen daarbij grote afstanden af. Verschillende nakomelingen van de roedel van de Noord-Veluwe zijn op zoek naar een eigen territorium, zo blijkt uit verschillende waarnemingen als keutels en camerabeelden. Ook in de regio Zuidwest-Brabant en Zeeland was er de afgelopen periode veel wolfactiviteit. In Noord-Brabant zijn in totaal zes verschillende wolven waargenomen. De wolf die zich een tijd geleden gevestigd had op De Grootte Heide is gesignaleerd in Duitsland. Het is niet zeker of deze wolf Nederland definitief verlaten heeft of dat deze wolf op termijn weer terug keert naar Nederland. In de afgelopen periode hebben vier aanrijdingen met wolven plaatsgevonden, waaronder twee met Vlaamse welpen. Eén wolf heeft de aanrijding overleefd, want drie weken later is zijn DNA aangetroffen op een dood schaap.

Binnengekomen meldingen monitoring

In deze tussenrapportage geven we inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode van 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022. Er zijn in deze periode 1.567 meldingen binnengekomen van (vermoedelijke) sporen en waarnemingen van wolven. De meldingen werden gedaan bij het Wolvenmeldpunt. Bij 551 meldingen is op basis van bewijsmateriaal – zoals DNA-onderzoek - duidelijk geworden dat het daadwerkelijk om een wolf ging. Van de overige meldingen kan niet met zekerheid worden vastgesteld of dit een wolf betreft. In onderstaand diagram ziet u een overzicht van zekere wolvenwaarnemingen, verdeeld naar soort waarneming.

Verhouding type zekere wolvenwaarneming 1 november - 16 februari 2022

Dit betreft de meldingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen

- Wolf gezien/ wildcamerabeelden
- Schademeldingen landbouw(huis)dieren
- Wolvenkeutel
- Overig
- Kadaver van een wild dier
- Wolfspoor en/of pootafdruk

Bovenstaande diagram geeft een beeld van de meldingen die bij het Wolvenmeldpunt zijn binnengekomen in de periode van 1 november tot en met 16 februari 2022. [Bekijk hier de link naar de interactieve weergave.](#)

BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. Deze tussenrapportage is tot stand gekomen met medewerking van Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt), Wageningen University & Research (WENR, DNA-analyses) en het CEwolf consortium (Centraal Europese wolvenpopulatie, internationale uitwisseling genetische data).

De activiteit van de wolf in Nederland is in deze tussenrapportage gebaseerd op kennis uit de schademeldingen die binnenkomen bij BIJ12, het Wolvenmeldpunt en de actieve monitoring. Ondanks de omvangrijkheid van deze bronnen, zijn deze niet volledig uitputtend en kan er meer wolvenactiviteit in Nederland aan de orde zijn dan waar wij zicht op hebben.

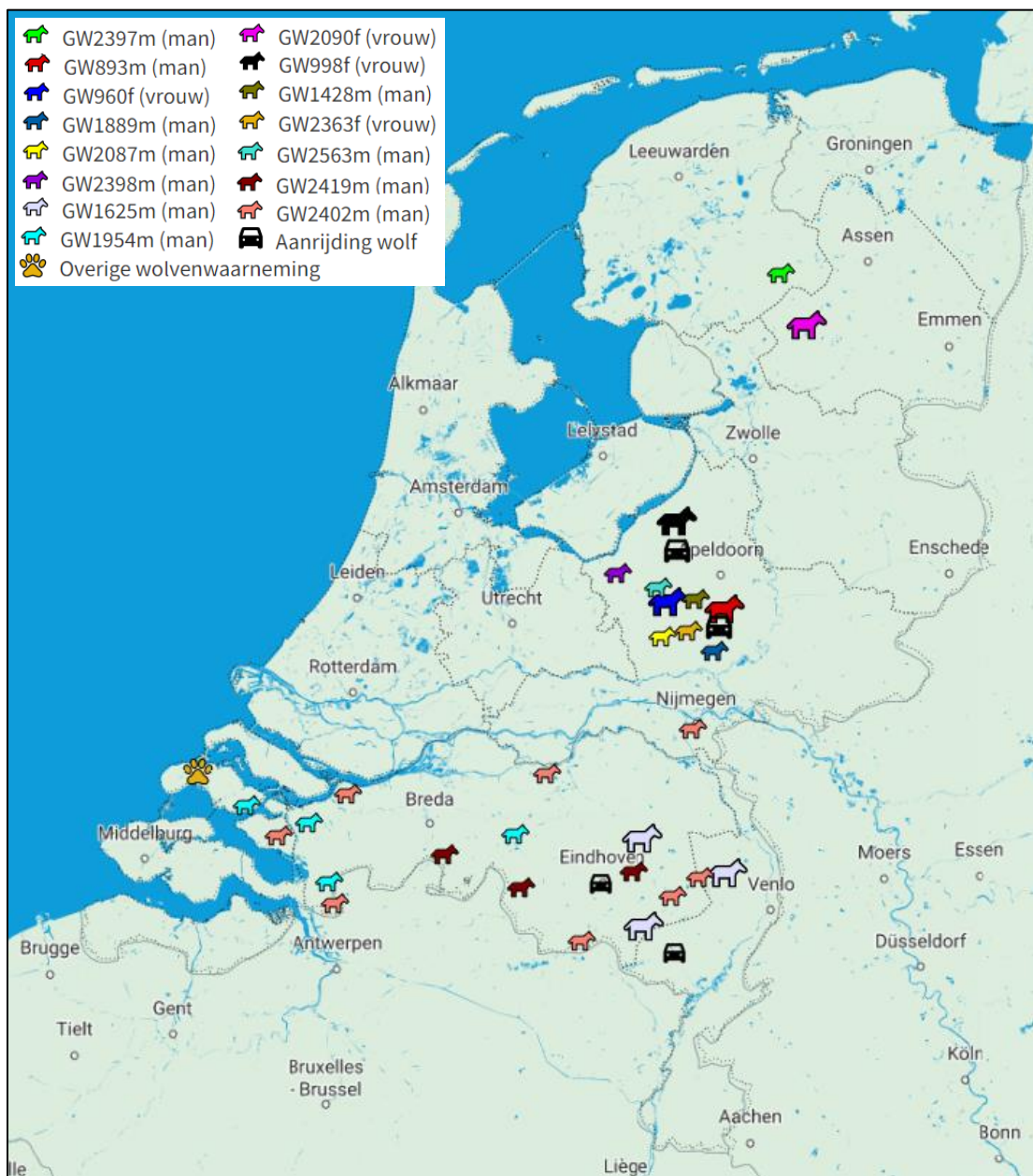
Voor meer informatie, zie de [website van BIJ12](#).

Kaart verspreiding Wolf

Wolvenmonitoring 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022

De kaart geeft de gebieden aan waar in de periode van 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022 met zekerheid wolven aanwezig waren in Nederland. Via DNA-analyse was het in een aantal gevallen mogelijk om de individuen te achterhalen. Wanneer u in de onlineversie van de tussenrapportage op de iconen klikt, krijgt u meer informatie over de betreffende wolven. Ook is het mogelijk om de kaart in te zoomen. De betekenis van de iconen is onder de kaart uitgelegd.

Bekijk hier de [interactieve kaart](#).

Toelichting en leeswijzer kaart

Op de kaart 'Wolvenmonitoring' zijn drie iconen aangegeven: een gekleurde wolf, een wolvenpoot en een auto.

De gekleurde wolven geven het gebied aan waar op basis van DNA-analyse is aangetoond welke wolven (individuen) hier vastgesteld zijn. De grotere gekleurde wolveniconen geven het gebied aan waar wolven officieel, volgens de criteria uit het Interprovinciaal Wolvenplan (6 maanden aanwezigheid), gevestigd zijn én waar in de afgelopen periode DNA-sporen zijn aangetroffen.

Het gaat om de individuen GW2090f (wolvin Zuidwest-Drenthe), GW998f (wolvin roedel Noord-Veluwe), GW893m (wolf roedel Noord-Veluwe), GW960f (wolvin Midden-Veluwe) en GW1625m (wolf Groote Heide). Voor de overige gekleurde wolven geldt dat zij of niet officieel gevestigd zijn of (waarschijnlijk) nog zwerven (GW1954m, GW2419m, GW2402m, GW2363f en GW2397m) en/of betreffen welpen van de roedel (GW1428m, GW1889m, GW2087m, GW2398m en GW2563m) waarbij een eigen territorium nog niet is vastgesteld.

N.B. Op de kaart zijn niet alle wolvenwaarnemingen binnen de bekende territoria van de wolven weergegeven. Deze wolvenwaarnemingen zijn, binnen de betreffende gebieden, samengevat in één gekleurd wolvenicoon.

De locaties met een auto-icoon geven de locaties aan waar wolven zijn aangereden. Dat was afgelopen kwartaal vier keer: drie met dodelijke afloop (GW1964m, GW2432m en GW2433m) en één waarbij de wolf niet dodelijk is geraakt (GW2398m).

De locaties met een wolvenpoot geven de gebieden aan waar overige zekere wolvenwaarnemingen gedaan zijn, zoals zichtwaarnemingen en via wildcamerbeelden, maar waar het individu niet met zekerheid aan te duiden is. Voor een individubepaling is namelijk DNA nodig. Bij de wolvenwaarnemingen aangegeven met een wolvenpoot is geen DNA beschikbaar. Hierdoor kan het individu niet bepaald worden.

Drenthe & Fryslân

In de periode tussen 1 november 2021 en 16 februari 2022 zijn in de provincie Drenthe en Fryslân meerdere keren twee wolven waargenomen en met DNA aangetoond. Het gaat hier om de vrouwelijke wolf GW2090f, afkomstig uit de Barnstorfroedel in Nedersaksen, en de mannelijke wolf GW2397m. Van de herkomst van deze wolf is slechts bekend dat deze uit de centraal Europese populatie afkomstig is. Hij is in het najaar van 2021 voor het eerst in deze provincies aangetoond (september 2021 in Drenthe en oktober 2021 in Fryslân). De vrouwelijke wolf (GW2090f) is in 2021 voor het eerst in Drenthe vastgesteld (april 2021) en pas in februari 2022 in Fryslân. Omdat de wolvin (GW2090f) al een langere periode in hetzelfde gebied aanwezig is, wordt aangenomen dat zij zich hier gevestigd heeft.

GW2090f is in het afgelopen kwartaal ten minste negen keer vastgesteld, twee keer via uitwerpselen en in de overige zeven gevallen ging het om gedode schapen. In de periode van 1 november 2021 tot 16 februari 2022 is de aanwezigheid van GW2397m elf keer vastgesteld op basis van DNA-monsters, twee keer op basis van uitwerpselen die gevonden zijn in de regio Zuidoost-Fryslân en Zuidwest-Drenthe en de overige negen keren bij gedode schapen. Bij een paar verschillende schademeldingen werd bij enkele dode schapen van allebei de wolven een DNA-profiel vastgesteld. Zeer waarschijnlijk hebben beide wolven van de prooi gegeten. Hieruit kan ook de conclusie getrokken worden dat de twee wolven een paar vormen en gezamenlijk optrekken en eten. Ook op wildcamerabeelden van het Wolvenmeldpunt en de terreinbeheerders is goed zichtbaar dat GW2090f en GW2397m het gebied samen doorkruisen. De mannelijke wolf is iets groter dan de wolvin. Zeker in de piek van de paartijd (in januari en februari) volgt de mannelijke wolf de wolvin overal op korte afstand. Dit paar lijkt de regio van Zuidoost-Fryslân en Zuidwest-Drenthe als kerngebied te hebben, waarbij een gebied daaromheen betrokken wordt in het territorium. Vanwege paarvorming is actieve monitoring opgestart en zal blijken of er sprake is van roedel vorming.

Gelderland

Roedel Noord-Veluwe beslaat groot leefgebied

De aanwezigheid van de gevestigde roedel op de Veluwe (waaronder het ouderpaar GW998f en GW893m) is afgelopen kwartaal opnieuw vastgesteld via wildcamera's, wolvenkeutels en enkele aanvallen op schapen. Op wildcamerabeelden is de roedel in wisselende samenstelling te zien en blijkt dat de roedel bestaat uit minimaal acht dieren.

De aanwezigheid van wolvin GW998f werd op basis van uitwerpselen drie keer vastgesteld, de aanwezigheid van GW893m één keer. Zowel groepen wolven (vastgelegd via wildcamerabeelden) als keutels werden afgelopen periode van de uiterste noordzijde van de Noord-Veluwe tot de Midden-Veluwe aangetroffen. Opmerkelijk is dat de afstand tussen deze meldingen relatief groot is. Het is gebruikelijk dat in de winter, wanneer het aantal makkelijk te bejagen wilde prooien relatief laag is, het territorium op zijn grootst is. Richting de zomermaanden is het makkelijker jagen voor wolven vanwege de aanwezigheid van jonge prooidieren. Het territorium wordt dan weer verkleind tot het kerngebied waar de welpen geboren en grootgebracht worden.

Op basis van de waarnemingen lijkt het Noord-Veluwse roedel zich vrij te bewegen over de Veluwe en is er ook veel actief (geweest) op de Midden-Veluwe, het territorium van de al lange tijd aanwezige, vrouwelijke wolf GW960f. Een solitaire wolf, of een paar, kan weinig inbrengen tegen een roedel van meerdere volwassen wolven. Een eventueel conflict kan leiden tot de dood van een wolf en wordt dus zoveel mogelijk vermeden. De wolvin GW960f is nog wel aanwezig op de Midden-Veluwe, zo blijkt uit DNA-onderzoek van keutels. Er zijn daarnaast ook wildcamerabeelden van twee wolven op de Midden-Veluwe, maar het is niet met zekerheid te zeggen of dit wolvin GW960f is met een partner. Het kunnen ook leden van de roedel van de Noord-Veluwe zijn. Dit moet de komende maanden blijken.

Een derde vrouwelijke wolf die geen onderdeel uitmaakt van de Noord-Veluwe roedel, GW2363f, is ook nog actief op de Veluwe. Deze wolvin, afkomstig uit de Barnstorf roedel in Nedersaksen (Duitsland), werd in mei 2021 voor het eerst vastgesteld in Nederland op het noordelijke deel van de Noord-Veluwe. Inmiddels lijkt ze op de zuidelijke Veluwe actief, waar op 14 januari 2022 één keutel werd gevonden die via DNA aan haar kon worden toegewezen. Onduidelijk is of GW2363f een partner heeft. Het komt vaker voor dat zwervende wolven door de buitenranden van bestaande territoria lopen. Uit berichtgeving van Park De Hoge Veluwe blijkt dat zij twee wolven binnen hun hekken hebben waargenomen, het is niet bekend welke wolven dit zijn.

Welpen

Op de Noord-Veluwe zijn in 2019, 2020 en 2021 jaarlijks minimaal 4 tot 6 welpen geboren. Welpen verlaten na verloop van tijd hun ouderlijk territorium en gaan op zoek naar een nieuw territorium. Op dit moment zijn er nog minimaal zes welpen in de roedel, zo blijkt uit wildcamerabeelden. Daarnaast is de aanwezigheid van vijf welpen op de Veluwe het afgelopen kwartaal ook met DNA-analyse aangetoond. Het betreffen individuen die al eerder op de Veluwe zijn aangetoond. Ze hebben de individucode GW1428m, GW1889m, GW1964m, GW2087m en GW2398m. Ook werd in de afgelopen periode de aanwezigheid van een welp aangetoond, waarvan het DNA eerder nog niet was verzameld. Deze wolf heeft de code GW2563m gekregen.

De nakomelingen van de roedel van de Noord-Veluwe gaan op een gegeven moment op zoek naar een eigen territorium. Zo lijkt de afgelopen periode een mannelijke wolf vooral op de Zuid-Veluwe actief te zijn (GW2087m). Uitwerpselen met zijn DNA werden gevonden op 20 november 2021 in het zuidoosten van de Veluwe en op 2 januari 2022 in het zuidwesten van de Veluwe. Een andere mannelijke wolf (GW1889m), die in 2019 of 2020 op de Noord-Veluwe is geboren, is afgelopen periode ook actief geweest op de Zuid-Veluwe. Dit blijkt uit DNA-analyse van een gevonden keutel, op 7 januari 2022 in het zuidoosten van de Veluwe.

Aanrijdingen

Sommige nakomelingen van de roedel zijn aangereden. Op de Veluwe zijn er twee aanrijdingen geweest, met mannelijke nakomelingen van de Noord-Veluwe roedel. Eén aanrijding vond plaats op de A50. Het opmerkelijke daarbij is dat de wolf deze aanrijding heeft overleefd. De bestuurders troffen een pluk haar op de bumper aan die geanalyseerd is op DNA. Daaruit kon worden achterhaald dat het om wolf GW2398m ging.

Overig

In Oost-Gelderland werd afgelopen periode een nieuw individu vastgesteld. Het gaat om de mannelijke wolf GW2402m. Zijn DNA werd op 11 en 12 november 2021 aangetroffen op gedode schapen in de Ooijpolder. Deze wolf heeft haplotype HW22, wat kenmerkend is voor wolven uit de Alpiene populatie (Franse en Italiaanse Alpen). Enkele dagen later liep het dier Noord-Brabant in (zie onderdeel Noord-Brabant). Voordat deze wolf in Nederland werd vastgesteld, was het dier begin november 2021 waargenomen nabij Goch (Nedersaksen). Na zijn trip door Nederland is hij in februari 2022 weer in Duitsland waargenomen.

Noord-Brabant, Limburg & Zeeland

In Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is in de periode van 1 november tot en met half februari de aanwezigheid van zes wolven vastgesteld. Het betreft één bekend individu (GW1625m; de wolf van De Groote Heide) en vijf, voor Nederland, nieuwe individuen.

Zwervende wolven

De mannelijke wolf GW2402m werd medio november voor het eerst in de Ooijpolder aangetroffen. In november wordt opnieuw zijn DNA aangetroffen, in de omgeving van 's-Hertogenbosch en in het uiterste westen van de provincie Noord-Brabant. Het dier is waarschijnlijk op zwerftocht en doorkruist daarbij grote delen van de provincie. Een volgende waarneming van deze wolf wordt gedaan in de omgeving van Kalmthoutse heide. In de periode 11 november 2021 – 9 januari 2022 worden op 15 locaties gedode schapen en een geit aangetroffen waarvan het DNA afkomstig is van GW2402m. Deze wolf is voor het laatst op 9 januari 2022 waargenomen in de buurt van Helenaveen (oostzijde Noord-Brabant) en is in februari 2022 weer in Duitsland waargenomen.

Op 18 december 2021 wordt ter hoogte van Aarle-Rixtel het DNA van een tweede, voor Nederland, onbekende wolf vastgesteld: GW2419m. Op gedode schapen wordt het DNA van dit individu gevonden. Dit dier is ook verantwoordelijk voor gedode schapen in Chaam en in Esbeek op respectievelijk 6 en 17 januari 2022. Door uitwisseling van gegevens met het CEwolf consortium kon worden vastgesteld dat het dier een maand eerder meerdere keren is aangetroffen in Duitsland nabij Bremen.

West-Brabant & Zeeland

Afgelopen periode is in West-Brabant en Zeeland relatief veel activiteit geweest van wolven. De wolf weet ook de Zeeuwse eilanden te bereiken. Op 18 december 2021 zijn in West-Brabant in Steenberg schapen gedood. Het blijkt te gaan om een voor Nederland nieuwe wolf, GW1954m. Deze wolf blijkt een jong te zijn van het Vlaamse roedel in Hechtel-Eksel. Het dier blijft in de regio

actief waarbij het herhaald provincie Zeeland bezocht. In totaal worden in Nederland op 14 locaties gedode schapen aangetroffen waarbij het DNA van wolf GW1954m is vastgesteld. Meer informatie over de activiteit van deze wolf is te lezen in het [Roofdiernieuws](#) van Vlaanderen.

Aangereden wolven

Op 17 januari 2022 wordt een wolf doodgereden op de [A67 onder Eindhoven](#). Kort daarna wordt op 15 februari 2022 een wolf doodgereden op de [A2 bij Weert](#). In beide gevallen ging het om jonge wolven die in 2021 zijn geboren in het Vlaamse roedel in Hechtel-Eksel. Ze zijn genetisch geïdentificeerd als respectievelijk GW2432m en GW2433m. Dit was de eerste keer dat GW2433m in Nederland werd aangetroffen. Van de wolf GW2432m werd afgelopen periode één keutel aangetroffen in de regio zuidwest Valkenswaard.

De Grootte Heide

De territoriale wolf van De Grootte Heide (GW1625m) is afgelopen periode opnieuw in Noord-Brabant en Limburg vastgesteld. Zijn DNA is in deze periode 16 keer aangetroffen bij schadegevallen op landbouwhuisdieren. Opvallend is dat de wolf, na een verblijf van twee jaar in Nederland, waarschijnlijk zijn territorium heeft verlaten. GW1625m is op 26 januari 2022 in Ysselsteyn (Limburg) aangetoond en daarna medio februari 2022 nabij Krefeld in Nordrhein Westfalen (Duitsland) en later in de Duitse Eifel. In korte tijd zijn meerdere mannelijke wolven in de regio van De Grootte Heide geweest. Opvallend is dat GW1625m is vertrokken, vlak nadat in dit gebied een andere mannelijke wolf verscheen (GW2402m). Er kunnen meerdere redenen zijn waarom wolven hun gebied weer verlaten. De twee doodgereden wolven van de Vlaamse roedel zijn net buiten het leefgebied van GW1625m gevonden. Het is daarmee niet zeker of deze wolven in het territorium van GW1625m zijn geweest. De wolf GW2402 is wel in het territorium van GW1625m aangetoond. Dit kan een aanleiding zijn geweest voor GW1625m om het gebied te verlaten, maar zeker weten we dit niet. Er kunnen echter ook andere (onbekende) oorzaken zijn geweest, waardoor deze wolf dit gebied heeft verlaten.

Afhandeling schade door BIJ12

In de periode 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022 zijn 152 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12.

Acht van deze meldingen zijn niet verder onderzocht. Tijdens de eerste beoordeling van deze meldingen werd aan de hand van toegestuurde foto's en een omschrijving van de situatie al duidelijk dat het niet om schade door een wolf ging. Bij de overige 144 meldingen is wel nader onderzocht of sprake was van een wolf.

Bij vijf meldingen kon geen DNA meer worden afgenomen. Aan de hand van het veldbezoek, foto's en een omschrijving van de situatie was door BIJ12 de schadeveroorzakende diersoort bij deze meldingen niet meer te achterhalen. Voor deze meldingen is 'diersoort onbekend' genoteerd. Bij twee andere meldingen is wel DNA afgenomen, maar is vanwege een kwijtgeraakte postzending de beoordeling op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld afgehandeld. BIJ12 heeft bij deze twee gevallen beoordeeld dat de schade veroorzaakt is door een wolf. Van de overige 137 meldingen is het DNA afgenomen en geanalyseerd.

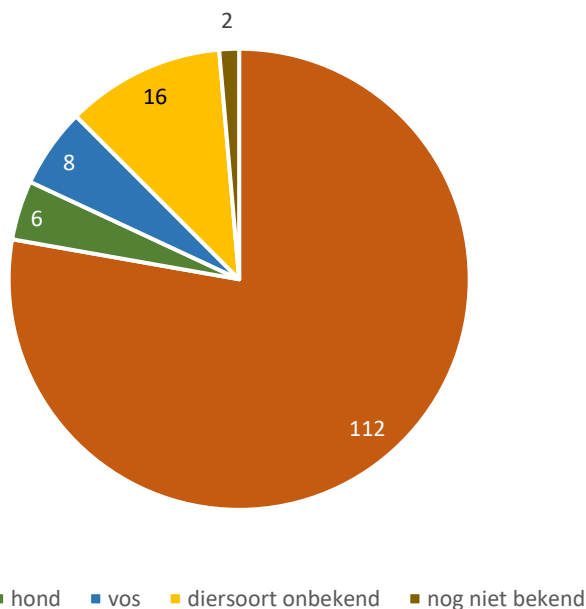
Bij 100 van de 137 gevallen gaf de DNA-analyse als uitslag dat het om wolvenschade ging. Vier keer werd het DNA van een hond aangetoond. In de 33 overige gevallen gaf de analyse geen resultaat. 31 meldingen zijn nader beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld. Tien van deze meldingen zijn toegeschreven aan wolf, acht meldingen aan vos en twee meldingen aan hond. Bij elf meldingen kon ook na de beoordeling door BIJ12 geen diersoort worden toegekend. Om deze reden staan deze meldingen onder 'diersoort onbekend'. Twee meldingen zijn nog in behandeling door BIJ12 en de schadeveroorzakende diersoort wordt op een later moment beoordeeld en bekend gemaakt. De actuele cijfers van schademeldingen zijn terug te vinden op bij12.nl/wolf.

Overzicht van schademeldingen bij BIJ12 en daaruit volgende resultaten 1 november 2021 – 16 februari 2022

Binnengekomen schademeldingen van vermoedelijke wolvenschade	152
Bij eerste beoordeling beoordeeld als niet veroorzaakt door wolf	8
Veldbezoek taxateurs en DNA-afname bij vermoedelijke wolvenschade	144
Bevestigde schade veroorzaakt door wolf	112
Bevestigde schade veroorzaakt door hond, vos of onbekend	32

Verdeling schadeveroorzakende diersoorten 1 november 2021 - 16 februari 2022

Dit betreft alleen de bij BIJ12 binnengekomen meldingen waar op voorhand wolf niet kon worden uitgesloten

Bovenstaand diagram geeft alleen een beeld van de bij BIJ12 binnengekomen schademeldingen die nader werden onderzocht in de periode van 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022. Dit zijn meldingen waarbij het vermoeden bestaat dat een wolf de schade zou hebben veroorzaakt. [Bekijk hier de link naar de interactieve weergave.](#)

Drenthe

27 meldingen van vermoedelijke wolvenschade kwamen uit Drenthe. In 23 gevallen bleek uit de DNA-analyse dat het inderdaad wolvenschade betrof. Daarnaast zat van één melding de DNA-monsters in de zending die is kwijtgeraakt bij de post. Na de beoordeling door BIJ12 (aan de hand van onder andere het overige bijgeleverde bewijs) is voor deze melding geconcludeerd dat de schade toegekend kan worden aan de wolf. Bij de overige drie meldingen gaf de DNA-analyse geen resultaat. Bij twee van deze meldingen is door BIJ12 beoordeeld dat het om een vos ging. Voor de derde melding is aan de hand van het veldbezoek en schadebeeld geen schadeveroorzakende diersoort toe te wijzen. Deze melding is geregistreerd als 'diersoort onbekend'.

Flevoland

In de periode 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022 zijn twee meldingen van vermoedelijke wolvenschade uit Flevoland bij BIJ12 gemeld. De DNA-analyse van deze meldingen heeft geen resultaat opgeleverd. Bij de nadere beoordeling door BIJ12 is op basis van het veldbezoek en het schadebeeld geconcludeerd dat voor beide gevallen geen schadeveroorzakende diersoort toe te wijzen is. Beide meldingen staan geregistreerd als 'diersoort onbekend'.

Fryslân

Uit Fryslân kwamen negen meldingen van vermoedelijke wolvenschade in deze periode. Bij zes van deze meldingen bleek uit de DNA-analyse dat het om wolvenschade gaat. Eén overige melding betrof schade door hond. Bij één melding gaf de DNA-analyse geen resultaat. Bij de overige melding is wel DNA afgenomen, maar zaten de DNA-monsters in de zending die is kwijtgeraakt bij de post. Deze twee meldingen zijn afgehandeld op basis van het veldbezoek, schadebeeld en de locatie. Hierbij is beoordeeld dat één melding toegewezen kan worden aan wolf en dat bij de andere melding geen schadeveroorzakende diersoort toe te wijzen is. Deze melding is geregistreerd als 'diersoort onbekend'.

Gelderland

In deze periode kwamen negentien meldingen van vermoedelijke wolvenschade uit Gelderland. Bij zes van deze meldingen is uit de DNA-analyse gebleken dat de schadeveroorzakende diersoort wolf betrof. Aan de hand van DNA bleek dat bij twee andere meldingen de schade veroorzaakt was door een hond.

Bij één melding kon geen DNA meer worden verzameld. Bij de tien overige meldingen gaf de DNA-analyse geen resultaat. Deze in totaal elf meldingen zijn afgehandeld aan de hand van de beoordeling van het veldbezoek, schadebeeld en locatie. Hieruit bleek dat er bij zes meldingen geen schadeveroorzakende diersoort vastgesteld kon worden. Deze meldingen zijn geregistreerd als 'diersoort onbekend'. Bij drie meldingen is de schade toegekend aan vos en bij de twee overige meldingen aan wolf.

Groningen

BIJ12 ontving deze periode één vermoedelijke wolvenschademelding uit Groningen. DNA-analyse heeft uitgewezen dat de schade veroorzaakt is door een hond.

Limburg

Twaalf vermoedelijke wolvenschademeldingen kwamen deze periode uit Limburg. Tijdens de DNA-analyse is bij acht van deze meldingen het DNA van wolf aangetoond. Bij één melding was DNA-afname niet meer mogelijk. Bij drie meldingen gaf de DNA-analyse geen resultaat. Deze vier meldingen zijn nader beoordeeld op basis van het veldbezoek, schadebeeld en de locatie. Naar aanleiding hiervan is beoordeeld dat in één geval de schade veroorzaakt is door een wolf en bij een ander geval door hond. Bij de twee andere meldingen kon geen schadeveroorzakende diersoort worden vastgesteld. Deze meldingen zijn geregistreerd als 'diersoort onbekend'.

Noord-Brabant

In de periode 1 november 2021 tot en met 16 februari 2022 zijn uit de provincie Noord-Brabant 69 meldingen vermoedelijke wolvenschade bij BIJ12 binnengekomen. Bij 53 van deze meldingen is het DNA van een wolf aangetoond. Bij dertien meldingen gaf de DNA-analyse geen resultaat. Aan de hand van het veldbezoek, locatie en het schadebeeld is voor deze meldingen beoordeeld dat in zeven gevallen de schade is veroorzaakt door wolf, in twee gevallen door vos en in één geval door hond. Bij één van de dertien meldingen kon de schadeveroorzakende diersoort niet bepaald worden. Deze melding is geregistreerd als 'diersoort onbekend'. De twee overige meldingen zijn momenteel nog in behandeling. De schadeveroorzakende diersoort wordt op een later moment beoordeeld.

Bij drie schademeldingen bleek DNA-afname niet meer mogelijk. Ook aan de hand van het veldbezoek en schadebeeld kon hierbij geen schadeveroorzakende diersoort toegewezen worden. Deze drie meldingen zijn geregistreerd als 'diersoort onbekend'.

Overijssel

Uit Overijssel ontving BIJ12 één melding van vermoedelijke wolvenschade. Van deze melding gaf de DNA-analyse geen resultaat. Aan de hand van het veldbezoek en het schadebeeld is beoordeeld dat de schade veroorzaakt is door een vos.

Zeeland

Uit Zeeland zijn vier meldingen bij BIJ12 gemeld, waarvan bij alle vier DNA van een wolf is aangetroffen.

Overige provincies

Uit de overige provincies zijn in de periode 1 november 2021 – 16 februari 2022 geen meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen.

Gelderland

Calamiteitenregeling bij zwervende wolven

De provincie Gelderland gaat geld beschikbaar stellen om preventieve maatregelen, zoals een afrastering, te nemen wanneer sprake is van 'zwervende wolven'. Tot nu toe kregen dierhouders alleen een vergoeding voor preventieve maatregelen wanneer zij in een gebied woonden met een gevestigde wolf.

Dierhouders binnen de aangewezen wolvenleefgebieden op de Veluwe krijgen al hulp bij het nemen van preventieve maatregelen, onder andere in de vorm van subsidie. Maar in Nederland komen ook zwervende wolven voor op zoek naar een geschikt leefgebied. Voor dierhouders is het bijna niet mogelijk om voorbereid te zijn op aanvallen van zwervende wolven. De trefkans is immers klein en zwervende wolven kunnen op doortocht in korte tijd grote afstanden afleggen. Hierdoor is vooraf niet te zeggen waar hun tocht heen gaat. Soms blijven zwervende wolven ook in een bepaald gebied rondhangen vaak om te verkennen of het een geschikt leefgebied is. Om die reden voorziet de provincie Gelderland nu in een calamiteitenregeling. Deze regeling betreft een tijdelijke openstelling van de subsidie, ongeacht de locatie, om snel financieel te kunnen bijdragen aan maatregelen. De calamiteitenregeling wordt op 2 mei 2022 opengesteld.

Pilot met kuddebeschermingshonden

Op advies van de Gelderse wolvencommissie draagt de provincie Gelderland bij aan twee pilots met kuddebeschermingshonden. Dit is in een gebied waar vorig jaar overdag in de gescheperde kudde calamiteiten met wolven plaatsvonden.

Het voorstel is om twee kuddebeschermingshonden per kudde in te zetten om de wolf te weren bij de kudde tijdens het hoeden en in de nachtkralen. De duur van de pilot is twee jaar met als voorwaarde dat de effecten goed worden geregistreerd zodat geleerd kan worden of dit op de Veluwe een goede oplossing kan zijn. De initiatiefnemers kijken naar het wolfwerende effect, maar ook of het werken met de honden behapbaar is voor de herder. Verder wordt ook gekeken naar ervaringen van en met omwonenden en recreanten.

Lees meer informatie [op de site van provincie Gelderland](#).

Zeeland

In de week voor Kerst werd in provincie Zeeland voor de tweede keer in 2021 een zwervende wolf gesignaleerd. Deze wolf (GW1954m) legde in korte tijd een ruime afstand af over Schouwen-Duiveland tot aan Scharendijke. Daarna is de wolf weer teruggelopen naar Brabant. Deze wolf heeft tijdens zijn tocht schapen gedood.

Projectgroep wolf opgestart

Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Zeeland hebben besloten om een officiële projectgroep wolf in te stellen. Deze projectgroep zal Gedeputeerde Staten advies geven over een subsidieregeling voor wolfwerende preventieve maatregelen. De provincie Zeeland heeft tot nu geïnvesteerd in wolfwerende noodsets, die te leen zijn ingeval van een zwervende wolf. Verder heeft de provincie [fladderlinten met elektriciteit](#) aangeschaft, waar men samen met provincie Brabant een pilot mee doet.

Lees meer informatie [op de site van provincie Zeeland](#).

Pilot met fladderlinten met elektriciteit om de wolf te weren van landbouwhuisdieren.

Noord-Brabant

Ook de provincie Noord-Brabant heeft sinds 1 februari 2022 een subsidieregeling opengesteld voor het nemen van preventieve maatregelen voor wolvenschade. De voornaamste reden was de langdurige aanwezigheid van de wolf in Zuidoost-Brabant (De Grootte Heide). Met de regeling wil de provincie schade aan de landbouwhuisdieren, veroorzaakt door de gevestigde wolf, voorkomen. Daarnaast draagt het besluit bij aan het voorkomen van structurele problemen met wolven en aan de wettelijke taak van de provincie tot bescherming van de wolf. Houders van landbouwhuisdieren kunnen voor vaste en verplaatsbare wolfwerende stroomrasters een subsidie ontvangen. Nu blijkt dat GW1625m op dit moment het leefgebied heeft verlaten, blijft de subsidieregeling wel open voor schapen- en geitenhouders. Er is een reële kans dat een (nieuwe) wolf het gebied weer inneemt. De nut en noodzaak om preventieve maatregelen te nemen blijft daarmee aanwezig.

Lees meer informatie [op de site van de provincie Noord-Brabant](#).

Fryslân

Gedeputeerde Staten van Fryslân (hierna GS) heeft op 14 december 2021 kenbaar gemaakt dat zij zouden starten met het nader verkennen en uitwerken van een aantal provinciale actiepunten voor de wolf. Op 22 maart 2022 hebben Gedeputeerde Staten van Fryslân besloten de Projectgroep Preventie Wolvenschade Fryslân (PPWF) om te vormen naar een Gebiedskommisje Wolf (GW). Ook is een wolveengebied aangewezen in Zuidoost-Fryslân, wordt een [subsidieregeling voor preventieve maatregelen](#) opengesteld en komt er een wolvenconsulent voor Fryslân.

Commissie

De Gebiedskommisje Wolf (GW) gaat, nu er een wolveengebied is aangewezen, aan de slag met een schadepreventieplan voor dat gebied.

Aanwijzen en begrenzen wolveengebied

GS zijn bevoegd om een wolveengebied vast te stellen in Fryslân. Gezien de schademeldingen en waarnemingen van wolven in Fryslân werd geconcludeerd dat Zuidoost-Fryslân de grootste kans op wolvenactiviteit heeft. Dit gebied wordt grofweg omgeven door de A7 en A32. PPWF heeft eerder

ook het advies gegeven om dit gebied aan te wijzen en te begrenzen. GS heeft dit gebied daarom - voor eerst- als wolfengebied vastgesteld.

Subsidieregeling

De subsidie is bedoeld voor de aanschaf van materiaal om schade aan landbouwdieren door de wolf te voorkomen. De regeling treedt op 12 april 2022 in werking. Schapen- en geitenhouders in Fryslân die vanaf 14 december 2021 preventieve maatregelen hebben aangeschaft, kunnen onder voorwaarden met terugwerkende kracht ook een aanvraag indienen. Daarnaast is in de subsidieregeling een 'calamiteitenregeling' opgenomen. Hierdoor kan een grondeigenaar die te maken krijgt met veel schade en net naast het vastgestelde gebied ligt, ook tijdelijk gebruik maken van de subsidieregeling. Er moet dan sprake zijn van drie aanvallen binnen zeven dagen, in één of twee aan elkaar grenzende gemeentes. Daarbij moeten één of meerdere dieren gedood zijn en door BIJ12 beoordeeld als 'dood door wolf niet uit te sluiten'.

Wolvenconsulent

Ook wordt er in Fryslân een wolvenconsulent aangewezen die samenwerkt met de Gebietskommisje Wolf. De wolvenconsulent kan houders van landbouwdieren kosteloos op maat adviseren en biedt hulp bij het aanvragen van een subsidie.

Lees meer informatie op [de site van provincie Fryslân](#).

Limburg

Op 2 april is een demo-dag gehouden voor schapenhouders en geïnteresseerden waar werd getoond hoe schapen tegen aanvallen van de wolf kunnen worden beschermd. Het werd georganiseerd door Platform Kleinschalige Schapen- en geitenhouders, de Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland en de Limburgse Land- en Tuinbouwbond. Op deze dag konden de ongeveer 100 deelnemers ervaringen uitwisselen. Er werden verschillende preventiemethodes getoond: vaste rasters (met wolfwerende aanpassingen), flexinetten, vlechthekken, elektrische fladderlinten en een oprolsysteem op kruiwagen en quad. Ook werd er informatie gegeven over kuddebeschermingshonden. [1Limburg](#) was hierbij aanwezig en maakte een reportage.

Daarnaast werd informatie gegeven over hoe een schademelding en taxatie bij BIJ12 na een wolvenaantal verloopt. Zie ook de toelichting op de [website van BIJ12](#). Tevens is er een toelichting gegeven op de (onlangs opengestelde) subsidieregeling van de provincie Limburg voor de preventie van faunaschade.

Internationale samenwerking

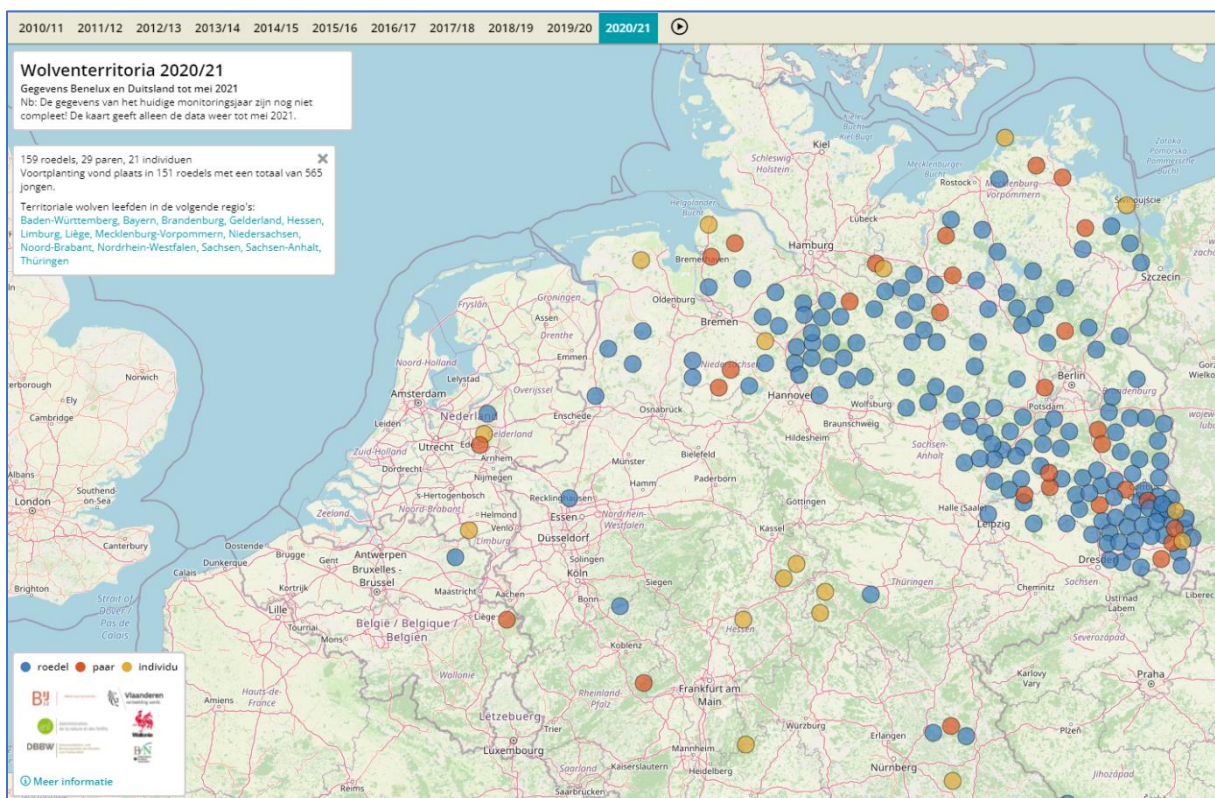
In overleg met Vlaanderen

Voor de grensregio tussen Noord-Brabant en Vlaanderen is een verkennend overleg geweest tussen de provincie Noord-Brabant, BIJ12, de Zoogdiervereniging en Vlaanderen over de mogelijkheden tot samenwerking. De gespreksonderwerpen betroffen onder andere de samenwerking in het geval van grensoverschrijdend wolven, wolventerritoria, monitoring en schade.

Verspreiding wolf in de Benelux

De wolf is een soort die niet aan landsgrenzen gebonden is. De wolven in Nederland maken naar het oosten deel uit van de Centraal-Europese wolvenpopulatie en naar het zuiden van de Alpiene wolvenpopulatie. Samenwerking tussen de Benelux en Duitsland heeft ertoe geleid dat er een grensoverschrijdende kaart van de wolventerritoria is gemaakt. Zo werken overheden samen om wolvenpopulatie in beeld te brengen.

Op onderstaande kaart is in beeld gebracht waar wolven in de Benelux en Duitsland de afgelopen jaren zijn waargenomen en hoe zich dat in de tijd heeft ontwikkeld. Op de kaart met wolventerritoria staat aangegeven of het gaat om een individu, een paar of een roedel. Deze kaart geeft een goed beeld van de ontwikkeling in de verspreiding en voortplanting van wolven in de Benelux en Duitsland door de jaren heen. De kaart geeft informatie per wolvenjaar. Een 'wolvenjaar' start in mei en loopt tot en met april van het jaar daarop. Hierbij wordt rekening gehouden met de biologie en voortplantingscyclus van de wolf.

Verspreiding wolventerritoria Benelux en Duitsland

De interactieve kaart is op [de site van BIJ12](#) te vinden.

Aangereden wolven

Afgelopen maanden zijn er drie wolven omgekomen in het verkeer. Op de [A67 ter hoogte van Ekenrooi](#), nabij Eindhoven, in de provincie Noord-Brabant is op 17 januari 2022 een wolf doodgereden. Het gaat om de mannelijke [wolf GW2432m](#).

Kort daarna wordt in de nacht van 15 op 16 februari 2022 in Limburg op de [A2 bij Weert](#) een dode wolf gevonden. Het bleek om het mannelijke individu GW2433m te gaan.

In beide gevallen ging het om jonge wolven die in 2021 zijn geboren in het Vlaamse roedel te Hechtel-Eksel. Dit was de eerste keer dat GW2433m in Nederland werd aangetroffen. Van de wolf GW2432m werd afgelopen periode één keutel aangetroffen in de regio zuidwest Valkenswaard.

Afgelopen periode hebben op de Veluwe twee aanrijdingen met mannelijke nakomelingen van de Noord-Veluwe roedel plaatsgevonden. De eerste betrof een dodelijke aanrijding van de mannelijke wolf GW1964m op 22 december 2021 op de [Nunspeterweg \(N310\) te Elspeet](#). Het dier had een ernstige huidaandoening als gevolg van chronische schurft.

De tweede aanrijding vond plaats op 23 december 2021 op de A50. Het opmerkelijke daarbij is dat de wolf deze aanrijding heeft overleefd. De bestuurders troffen een pluk haar op de bumper aan die geanalyseerd is op DNA. Daaruit kon worden achterhaald dat het om wolf GW2398m ging. Het zou een flinke botsing zijn geweest waarbij de wolf zeer waarschijnlijk verwondingen heeft opgelopen. De wolf is echter niet onmiddellijk teruggevonden, ondanks een nazoekactie met honden. Het dier bleek het voorval te hebben overleefd, want drie weken later is het DNA van deze wolf aangetroffen bij twee schademeldingen in het buitengebied van Putten.

De dode wolven zijn overgebracht naar Utrecht, waar het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) van Universiteit Utrecht sectie verricht en veterinaire onderzoek doet. Wageningen Environmental Research (WENR) verricht de dierecologische sectie. Hierbij wordt onder meer de leeftijd, maaginhoud en conditie in kaart gebracht. Dit alles is onderdeel van de afspraken in het [Interprovinciaal Wolvenplan](#). Daarin staat hoe we omgaan met de wolf en hoe aanrijdingen met wolven worden afgehandeld.

Voortgang actualisatie Interprovinciaal wolvenplan

De gezamenlijke provincies zijn bezig om het huidige Interprovinciale [Wolvenplan uit 2019](#) te actualiseren. Het nieuwe Wolvenplan verschijnt naar verwachting in het derde kwartaal van 2022. Het plan is gebaseerd op de laatste stand van zaken over kennis van de wolf, de wet- en regelgeving en ervaringen met wolven die de afgelopen jaren zijn opgedaan in de verschillende provincies.

De in 2021 opgestelde rapporten [factfinding study](#) en de [juridische analyse](#) bieden inhoudelijke input voor het nieuwe Interprovinciaal Wolvenplan. De kennis die in deze rapporten is verzameld, kan worden ingezet voor het maken van wetenschappelijk onderbouwde beleidskeuzes ten aanzien van de wolf. Provincies verwachten dat de actualisatie leidt tot nadere invulling van zogenaamde handelingsprotocollen, die ingaan op hoe in bepaalde situaties te handelen (bijvoorbeeld het uitzetten van het proces als een wolf wordt aangereden). Op basis van het nieuwe plan wordt ook de richtlijn voor tegemoetkomingsregeling in schade en taxatie aangepast. Het Landelijk Overleg Wolf wordt hierbij ook betrokken.

Landelijk Overleg Wolf

Het Landelijk Overleg Wolf (LOW) is gekomen tot een voorzittersnotitie, gebaseerd op de opvattingen en discussies daarover in het LOW, waarin een zienswijze over het wolvenbeleid is meegegeven aan de provincies. De verwachting is dat deze notitie bijdraagt aan een breder maatschappelijk draagvlak en helderheid biedt ten aanzien van wensen, verwachtingen en de handelingsperspectieven bij/voor de stakeholders in het LOW ten aanzien van het Interprovinciaal Wolvenplan. Verbindend element is het draagvlak in de Nederlandse samenleving en gaat uit van het besef dat hoe beter de wolf beschermd is, hoe meer er mogelijk is om schapen te beschermen, en omgekeerd. Conflictarm samenleven moet haalbaar zijn. Het LOW heeft verder aangegeven om de komende jaren door te willen gaan als landelijk wolven overleg, waarin de verschillende maatschappelijke organisaties elkaar ontmoeten.